

نقش محبت در تحکیم روابط زوجین با تأکید بر سیره حضرت زهرا سلام الله علیها

فهیمة دهقان^۱

چکیده

به درستی که انسان با ازدواج کردن، به دنبال رسیدن به آرامش و کامل شدن است، همچنین زندگی زناشویی قوام، تحکیم و استمرارش به محبت، دوستی، تفاهم، گذشت، صبر و بردباری، احترام متقابل و به رسمیت شناختن و رعایت حقوق هم دیگر، دین اسلام برای آنکه محیط و اجتماع کوچک خانواده قوام پیدا کند و تداوم یابد، برای هر یک از زن و شوهر حقوقی در نظر گرفته و در مقابل این حقوق وظایف زن نسبت به همسر خود، وظایفی را نیز برای آنان تعیین کرده است. پژوهش حاضر در نظر دارد با بررسی از آیات و روایت وسیره معصومین و به ویژه زندگی حضرت زهرا سلام الله علیه در صدد زندگی سرشار از شادی و نشاط، آرامش روحی و روانی، عشق و محبت بپردازد و برای رسیدن به چنین زندگی با بهره گیری از کتاب ها، اینترنت، نرم افزار استفاده شده است.

کلیدواژه: حضرت زهرا سلام الله علیها، محبت، همسری، استحکام، زندگی، احترام

۱. طلبه سطح ۲، مدرسه علمیه معصومیه.

مقدمه

یکی از مهم‌ترین عرصه‌های زندگی یک زن، نقش همسری اوست. اگر یک زن نقش خود را به نحو احسن اجرا کند، علاوه بر اینکه باعث آرامش و صفای خانواده و پرورش صحیح فرزندان می‌شود، محیطی گرم و صمیمی برای ابراز عشق همسران نسبت به یکدیگر پدید می‌آورد و ایشان را کمک می‌کند که به صورت شایسته و درست به وظایف خویش عمل نمایند. از جمله عوامل مؤثر در ایجاد صفا و صمیمیت، سازگاری زن با شوهر، صبر و برد باری او در همسرمداری و خانه داری است. که از نظر اخروی و معنوی نیز پاداش فراوانی را به دنبال دارد، همچنان که پیامبر اکرم می‌فرمایند: «خوشا به سعادت آن زنی که همسرش از وی راضی باشد که این رضایت مقام او را بالا می‌برد» و در زندگی حضرت صدیقه کبری علیها السلام درسهای زیادی وجود دارد، و هر کس قصد پیروی از آن حضرت را دارد بایستی با این دروس آشنا گردد و در زندگی روزمره خود همانند وی رفتار کرد. که از اولین مشخصات آن داشتن نگاهی احترام آمیز همسر و فرزندان و رفتار کردن با آنان چون انسانهایی متکامل مستعد تعلیم و تربیت می‌باشد، آن حضرت - اینگونه که در زمان ما رواج دارد، جستجوهای فراوانی که صورت گرفت منابعی با عناوین مرتبط با نقش محبت در تحکیم روابط زوجین بر اساس سیره حضرت زهرا سلام الله علیها یافت شد که عبارتند از:

کتاب «رضایت زناشویی» نوشته عباس پسندیده، عضو هیئت علمی دانشگاه قرآن و حدیث، چاپ: دوازدهم سال ۱۴۰۰ که بر گرفته از بررسی عوامل موفقیت زندگی زناشویی از دیدگاه اسلام است و کتاب «سیمای خانواده در قرآن و روایات» مولف حجت الاسلام والمسلمین محسن قرائتی و گردآوری حسین صنعت پور امیری، چاپ دوم ۱۳۹۸ و بررسی جایگاه رفیع خانواده در اسلام و در قرآن و روایات سفارش ها و دستورات برای تشکیل و تحکیم خانواده آمده است.

پایان نامه «راهکارهای برقراری محبت در استحکام زندگی مشترک» نوشته زهرا محمدزاده ثانی برج که در سال ۱۳۹۱ در حوزه علمیه خراسان دفاع شده است و پایان نامه «عوامل مؤثر بر استحکام خانواده» نوشته هاجر صیادی در سال ۱۳۹۱ در حوزه علمیه خراسان دفاع شده است.

مقاله «الگوهای رفتاری حضرت زهرا سلام الله علیها در خانواده» نوشته اعظم نوری، سال انتشار ۱۳۸۸ و مقاله «همسر داری را از علی و فاطمه بیاموزید» سال انتشار ۱۳۹۸ که برگرفته از زندگی حضرت علی علیه السلام و حضرت زهرا سلام الله علیها است.

پژوهش های معرفی شده مرتبط با موضوع حاضر هستند اما هیچ کدام به نقش محبت در تحکیم روابط زوجین با تأکید بر سیره حضرت زهرا سلام الله علیها نپرداخته اند.

مفهوم محبت

محبت در لغت به معنای انس، حب، دلدادگی، دوستی، عشق، صمیمیت، علاقه، مهربانی، هوا خواهی، مودت^۱

محبت، در حقیقت حالتی است که در دل یک موجود صاحب شعور، نسبت به چیزی که با وجود و تمایلات و خواسته های او تناسبی داشته باشد پدید می آید. محبت را می توان یک جاذبه ای ادراکی دانست، شبیه جاذبه ی آهن و آهن ربا.^۲

محبت، عبارت است از احساس میل نسبت به چیزی که برای انسان، لذت بخش است.^۳

مفهوم تحکیم

کسی را حاکم یا داور کردن، در فارسی به معنای استوار کردن.^۴ کسی را در کاری یا امری حاکم گردانیدن، کسی را فرمانروا کردن و امری را به او واگذار ساختن.^۵

۱. دهخدا، لغت نامه دهخدا، ذیل واژه ؛ معین، فرهنگ فارسی، ذیل واژه.

۲. شیروانی، اخلاق اسلامی و مبانی نظری آن، ص ۱۳۷.

۳. محمدی ری شهری، دوستی در قرآن و حدیث، ص ۲۳.

۴. معین، فرهنگ فارسی، ذیل واژه.

۵. عمید، فرهنگ عمید، ذیل واژه.

مفهوم سیره

سیره در زبان عربی از ماده «سیر» است، سیر یعنی حرکت، رفتن، راه رفتن. همچنین نوع راه رفتن. سیره بر وزن «فَعَلَه» است و در زبان عربی، دلالت بر نوع می کند.^۱

سیره به معنای حالتی دانسته که انسان یا غیر انسان بر آن حالت باشد.^۲ طریقه، هیئت و حالت^۳ سیره از کلمه «سیر» به معنای رفتن است و خود کلمه سیره به معنای روش و رفتار و سنت و طریقت و هیأت می باشد.^۴

سیره در اصطلاح دینی به معانی طریقه، روش و رفتار و اخلاق عملی به کار رفته است. وقتی سیره پیامبر یا امامان گفته می شود، نمونه هایی از اخلاق و رفتار مستمر آنان مقصود است که در زندگی بر آن روش عمل می کردند. گاهی هم اخلاق و سیره و سنت به یک معنی به کار می رود.^۵

الف: محبت گفتاری

محبت در گفتار به روش های مختلفی است که در این جا به برخی از آن ها اشاره خواهیم کرد.

۱- خوش زبانی (کلام نرم)

در مرتبه نخست، گفتگوی زن با همسرش باید محترمانه باشد از جمله اینکه اهنگ صدا باید ملایم باشد. در این باره قرآن برای تشویق افراد به تلطیف صوت، تشبیهی دارد که طبق آن، فرد باید به ویژه در محیط خانه صدای آرامی داشته باشد در مرتبه دوم، حضرت زهرا سلام الله علیها در عبارتی

۱. عمید، فرهنگ عمید، ذیل واژه

۲. راغب اصفهانی، مفردات راغب، ذیل واژه «سیره»

۳. طریحی، مجمع البحرین، ذیل واژه «سیره»

۴. ابن منظور، لسان العرب، ج ۶، ص ۳۹۹

۵. ملک زاده، سیره سیاسی معصومان در عصر حاکمیت جور، ص ۲۷؛ ذاکری، درآمدی بر سیره معصومان در

کتاب های چهارگانه شیعه، ص ۷۰.

خطاب به همسرشان می گویند: «رُوحِي لِرُوحِكَ الْفِدَاءَ وَ نَفْسِي لِنَفْسِكَ الْوَقَاءَ يَا أَبَا الْحَسَنِ! روح من فدای روح تو باد و جان من سپر بلای جان تو باشد.»

یکی از عوامل مهم در تحقق عشق و محبت میان همسران بیان و اظهار آن است. چه بسا کسانی که در قلب محبت فراوانی نسبت به همسرشان دارند، ولی توانایی ابراز آن را ندارند. در حالی که گفتن جملاتی که حاکی از محبت زوجین نسبت به هم است در رفع بسیاری از تردیدها و سوء ظن ها مؤثر و بر میزان محبت آنان می افزاید.

۲- خوب صدا زدن

زندگی مشترک فاطمه سلام الله علیها با علی علیه السلام عبارات و کلمات محبت آمیز بسیاری دیده شده است. فاطمه سلام الله علیها با الهام از دستورات الهی و با دارا بودن درک صحیح از روابط زن و شوهر، همواره به همسر بزرگوارش عشق می ورزید و او را مورد محبت قرار می داد و در کلام خود علاقه و احترام را در نظر داشت؛ گاهی او را با کنیه ی ابالحسن صدا می کرد و گاه او را یابن عمّ پسرعمو خطاب می نمود: « جَزَاكَ اللَّهُ عَنِّي خَيْرَ الْجَزَاءِ يَا بَنَ عَمِّ رَسُولِ اللَّهِ.»^۲

استفاده از نام مناسب و القاب زیبا برای خطاب همسر، باعث روابط مثبت و ایجاد محیطی آکنده از صمیمیت می شود و سبب پیدایش زمینه ی عکس العمل و رفتاری، مناسب در طرف مقابل می شود. حضرت علی علیه السلام فرموده اند: « أَجْمِلُوا فِي الْخِطَابِ تَسْمَعُوا جَمِيلَ الْجَوَابِ! »^۳ خطاب هایتان را زیبا کنید تا پاسخ زیبا بشنوید.

گفتار نرم و ملایم، صدا زدن یکدیگر با نام نیک، پرهیز از تمسخر و القاب نامناسب، عدم استفاده از کلمات سبک و رکیک، توجه به دیدگاه یک دیگر، مشورت در امور زندگی، پرهیز از استبداد به رای، مصادیقی از احترام متقابل است که یکی از وظایف همسران به حساب می آید.

۱. مازندرانی حائری، کوکب دری، ج ۱، ص ۱۹۶

۲. مجلسی، بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۲۰۹؛

۳. تمیمی آمدی، غررالحکم و دررالکلم، ج ۲۵۶۸

۲- پیام عاشقانه

نامه های عاشقانه در گذشته نقش مهمی در ابراز علاقه نسبت به همسر، زمانی که همسر دور از او و فرزندان شان بودند. مانند دوران دفاع مقدس و نوشتن نامه نیاز به مهارت داشت و اگر خود شخص نمی توانست. به شخص دیگری می دادند که این مهارت را داشتند. ولی امروزه به دلیل آمدن تکنولوژی، خبری از نامه های کاغذی نباشد و نیازی هم به مهارت ندارد، می توان در روز چند مرتبه با نوشتن یک کلمه عاشقانه به همسر خود ابراز علاقه کنیم یا حتی فرستادن بعضی از تصاویر، لبخند را بر لب او جاری کرد، شاید باعث بیرون رفتن خستگی و شادی روح او شود و این باعث می شود که زن و شوهر در هر شرایطی به یاد هم باشند و این موجب استحکام خانواده می شود.

نتیجه گیری

زن، اولین و مهم ترین عضو یک خانواده است که با رنج و مشقت فراوان سعی در هرچه بهتر اداره کردن خانواده دارد چرا که مدیریت داخلی خانه را به عهده دارد. زن فهیم و نیک اندیش می داند که تمام انسانها شیفته محبت و دلباخته ی جذابیت های روانی و کشش های نفسانی اند، از این رو هنر زن در این است که با درکی درست از ویژگی های اخلاقی، خصیصه های شخصیتی و نیاز های نفسانی شوهر، مهر طلبی ها، محبت جویی ها، تشویق و سپاسگزارها، زیبا نگری ها و عاقبت اندیشی ها را به کار گیری مطلوب ترین روش ها در مناسب ترین موقعیت ها به شوهر پاسخ گوید و او را دور از دغدغه ها و وسوسه های درون، در برابر همه ی کشمکش ها و محرک های بیرونی مصون نماید.

زن با محبت زبانی خود در برابر بعضی از ناملایمات مرد می ایستد و زندگی مشترک خود را دور از نا آرامی های روحی و روانی می کند. این نشانه ی تواضع و فروتنی زن می باشد و هیچگاه سختی ها در زندگی آنها باعث جدایی نمی شود. بلکه باعث تحکیم و استمرار محبت، دوستی، تفاهم، احترام متقابل و به رسمیت شناختن و رعایت حقوق همدیگر می شود.

زن با محبت، با صبر و برد باری در مواجهه با رفتارهای نا هنجار، با چشم پوشی از خطا های پوچ و بخشیدن خطاهای بزرگ، فضایی آرام به وجود می آورد تا از تند خویی مرد جلوگیری کند. او در مقابل تنش ها با خرج کردن حوصله و دور از تحقیر کردن یکدیگر و سرزنش، به همدیگر احترام می گذارند.

زن با الگو گیری از ائمه اطهار و حضرت زهرا سلام الله علیها، می تواند. با عمل کردن به سیره اهل بیت بهترین راه حل را برای مشکلات خود پیدا کند. و آرامش را برای همسر و فرزندان خود به ارمغان بیاورد و زن با این عمل خود سلامت خانواده و جامعه را تامین می کند.

فهرست منابع

* قرآن

* نهج البلاغه

کتابهای فارسی

۱. بدره ، حبیب، پرسش و پاسخ درباره حضرت زهرا (سلام الله علیها)، مترجم: فاطمه مشایخ، تهران: یاس بهشت، ۱۳۹۰.
۲. پسندیده، عباس، رضایت زناشویی، قم: دار الحديث، ۱۳۹۱.
۳. شیخ الاسلامی، حسین، مستند فاطمه الزهرا «س»، قم: انصاریان، ۱۴۲۵ق.
۴. دهخدا ، علی اکبر ، فرهنگ دهخدا ، تهران: روزنه ، ۱۳۷۳.
۵. ذاکری، علی اکبر، درآمدی بر سیره معصومان در کتابهای چهارگانه شیعه، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۸.
۶. شیروانی، علی، اخلاق اسلامی و مبانی نظری آن، قم: دارالفکر، ۱۳۷۹.
۷. عمید، حسن ، فرهنگ عمید ، چاپ سی و هشتم ، انتشارات امیر کبیر ، ۱۳۹۰.
۸. قرائتی، محسن، سیمای خانواده در قرآن و روایات، نشر موسسه درسهای از قرآن، ۱۳۹۸.
۹. کلینی، محمد بن یعقوب، أصول الکافی ، چاپ سوم، (ترجمه: محمد باقر ، کمره‌ای) ، قم: اسوه ، ۱۳۷۵ ش.
۱۰. محمدی ری شهری، محمد، دوستی در قرآن و حدیث، چاپ اول، قم: دارالحديث، ۱۳۷۹.
۱۱. مظاهری، حسین و احمدیان ، عبد الحسین، فاطمه دختری از آسمان، انتشارات سلام سپاهان ، ۱۳۸۵.
۱۲. مظاهری، حسین، اخلاق در خانه، چاپ ۱۲، انتشارات اخلاق ، ۱۳۸۶.
۱۳. معین ، محمد ، فرهنگ فارسی معین، ج ۱، تهران : انتشارات ثامن ، چاپ دوم ، ۱۳۸۶.

۱۴. ملک‌زاده، محمد، **سیره سیاسی معصومان در عصر حاکمیت جور**، سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۹۲.
۱۵. میلانی، سید علی حسینی، **پیشوایان معصوم**، چاپ سوم، انتشارات حقایق اسلام، ۱۳۹۳.

کتابهای عربی

۱۶. ابن بابویه، محمد بن علی، **الخصال** (ترجمه: یعقوب جعفری) ، چاپ اول، قم: نسیم کوثر، ۱۳۸۲ ش.
۱۷. ابن بابویه، محمد بن علی، **من لا یحضره الفقیه** ، چاپ دوم، قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۳ ق .
۱۸. ابن شهر آشوب مازندرانی، محمد بن علی، **مناقب آل أبی طالب (ع)**، قم: علامه، چاپ اول، ۱۳۷۹ ق.
۱۹. ابن منظور، محمد بن مکرم، **لسان العرب** ، چاپ سوم، بیروت : دار الفكر للطباعة و النشر و التوزیع- دار صادر، ۱۴۱۴ ق.
۲۰. اربلی، علی بن عیسی، **کشف الغمّة فی معرفة الأئمّة (ط - القدیمه)** ، چاپ اول، تبریز: بنی هاشمی ، ۱۳۸۱ ق.
۲۱. بحرانی اصفهانی، عبد الله بن نور الله، **عوالم العلوم و المعارف و الأحوال من الآیات و الأخبار و الأقوال (مستدرک سیده النساء إلى الإمام الجواد)** ، قم: مؤسسه الإمام المهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف ، چاپ اول، ۱۴۱۳ ق.
۲۲. پاینده، ابو القاسم، **نهج الفصاحه (مجموعه کلمات قصار حضرت رسول صلی الله علیه و آله)** چاپ چهارم، تهران: دنیای دانش ، ۱۳۸۲ ش.
۲۳. تمیمی آمدی، عبد الواحد بن محمد، **غرر الحکم و درر الکلم**، چاپ دوم، قم: دار الكتاب الإسلامی، ۱۴۱۰ ق.
۲۴. حر عاملی، محمد بن حسن، **وسائل الشیعه** ، چاپ اول، قم: مؤسسه آل البيت علیهم السلام، ۱۴۰۹ ق.

۲۵. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، المفردات الفاظ القرآن، (تحقیق: داودی، صفوان عدنان)، بیروت: دارالقلم، چاپ اول، ۱۴۱۲ق.
۲۶. طبرسی، احمد بن علی، احتجاج، تحقیق: ابراهیم بهادری و محمد هادی، تهران: دارالاسوه ۱۴۱۳ ق.
۲۷. طبرسی، حسن بن فضل، مکارم الأخلاق، چاپ چهارم، قم: الشریف الرضی، ۱۴۱۲ق.
۲۸. طریحی، فخرالدین بن محمد، مجمع البحرین، تهران: مکتبه المرتضویه، ۱۳۷۵.
۲۹. طوسی، محمد بن الحسن، الأمالی (للطوسی)، چاپ اول، قم: دار الثقافة، ۱۴۱۴ق.
۳۰. لیثی واسطی، علی بن محمد، عیون الحکم و المواعظ، محقق/ مصحح: حسین حسنی بیرجندی، قم: دار الحديث، ۱۳۷۶ ش.
۳۱. مازندرانی حائری، محمد مهدی، کوب الدرّی، ج ۱، مکتبه الحیدریه، ۱۳۷۴.
۳۲. متقی، علی بن حسام الدین، کنز العمال، بیروت: دارالکتب العلمیه، ۱۴۱۹ق.
۳۳. مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، بیروت: مؤسسه الوفاء، ۱۹۸۳م.

پایان نامه

۳۴. وزینی پیروز، مریم، «سیره حضرت زهرا «س» در مورد زندگی زناشویی»، دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۹۵.

مقالات

۳۵. پاک نیا تبریزی، عبدالکریم، «همسر داری را از علی و فاطمه علیهما السلام بیاموزیم»، ۱۳۹۸.
۳۶. صالحان، حسنی، «شیوه همسر داری در سیره ی حضرت زهرا س»، ۱۳۹۷.